

הכובש שלושה כבשים

פתיחה

המשנה בשביעית מציגה שלש אפשרויות בקיום הלכות ביעור שביעית בחבית עם שלשה מיני כבשים:

הכובש שלשה כבשים בחבית אחת:

רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון

רבי יהושע אומר אף על האחרון

רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו

(ט, ה).¹

נחלקו הראשונים בביאור מונחים שונים במשנה וכן באופי הביעור. במאמר זה לא נתיימר לבאר את כל הדעות, אך ננסה להתוות קו סביר בביאור הדעות המרכזיות. רש"י (פסחים נב ע"א ד"ה על הראשון) ורוב הראשונים (עיין בפירושי הרמב"ם והר"ש על המשנה) פירשו שהמונחים "ראשון" ו"אחרון" מתייחסים למין הראשון והאחרון שכלו מן השדה.² למשל, אם יש שלשה סוגי ירקות בחבית, סוג אחד כלה בניסן, שני באייר ושלישי בסיון, הכלה בניסן יוגדר כ"ראשון" וזה שבסיון כ"אחרון". לצורך הדיון נניח לעת עתה כשיטת הרמב"ם שבשעת הביעור הפירות³ נאסרים. את שאר שיטות הראשונים בדין ביעור נציג וננתח בהמשך. דברי רבי אליעזר מובנים – כיון שכל הירקות ספגו מטעמו של הראשון אשר כלה מן השדה, לאור דין "טעם כעיקר" יש לנהוג בכולם לחומרא.

¹ המשנה מובאת בפסחים נב ע"א וגם בתורת כהנים בהר"ג, ה.

² עיין בתוס' בפסחים (נב ע"א ד"ה הכובש), שלדעתו הפירוש של 'ראשון' ו'אחרון' מתייחס לסדר ההנחה בחבית.

³ במושג 'פירות' אין הכוונה לפירות כהגדרתם הרווחת, אלא ל'פירות הארץ', כולל ירקות.

שיטת הרמב"ן

עם זאת, האפשרויות האחרות במשנה תמוהות למדי. דברי רבן גמליאל מתעלמים מדין טעם כעיקר בדיני ביעור. עם זאת, ככל שקשה להבין דברי רבן גמליאל דבריו של רבי יהושע מרפסין איגרא. לרבי יהושע אפשר לסמוך על הטעם כדי לאכול את כל מיני הירקות בחבית כל עוד נותר מין אחד שלא כלה מן השדה.

הרמב"ן על התורה מציע הסברים שונים לדבריו:

ויתכן שהוא סמך מדבריהם, ולכך היה רבי יהושע מיקל בו, ורבן גמליאל מיקל בטעמו, וכבר כתבתי זה למעלה (פסוק ז). ואפשר לדברי רבן גמליאל, שמצות הביעור מן התורה, אבל הטעם כיון שנבלע מתחילה מבוער הוא (ויקרא כה, יב).

הרמב"ן מציע פירוש אחד לדברי רבי יהושע ועוד שניים לדברי רבן גמליאל. בהסבר דברי רבי יהושע מציע הרמב"ן שדין ביעור הוא רק מדרבנן, וממילא מקילים בו. נקודה זו אינה ברורה משתי סיבות:

1. לא ברור שדין ביעור הוא מדרבנן. הדין נלמד בתורת כהנים מדרשה ואין סיבה ברורה להניח שהוא מדרבנן. במדרש בתורת כהנים שנדון בו בהמשך, נלמד דין הביעור מן הפסוקים, ומיד לאחר מכן מצוין "מכאן אמרו הכובש שלשה כבשים וכו'". המשמעות הפשוטה היא שדין ביעור הוא מדאורייתא, ודין 'שלשה כבשים' נגזר ממנו. הרמב"ן עצמו מתלבט בנקודה זו באומרו "ויתכן".

2. נקודה שנייה שתמוהה היא שלא מצאנו מחיקה גורפת של טעם באיסורי דרבנן; מחמירים בטעם עוף בחלב, סתם יינם ושאר איסורים דרבנן. אפילו אם נקבל ההנחה המוטלת בספק שביעור הוא דין דרבנן לא ברור למה עובדה זאת תעקור דין טעם. אופציה אחרת שהרמב"ן מציע היא שדין ביעור אינו חל על הטעם שנפלט לירק האחרון. אך זה הסבר רק לדברי רבן גמליאל וכמובן לא לדברי רבי יהושע, שמסתמך על טעם כדי להקל.

היה מקום להעלות השערה שיש מחלוקת לגבי היכולת של כבישה להעביר טעמים במצבים שונים. שתי משניות אחרות דנות בכך:

כל הנכבשים זה עם זה מותרים אלא עם החסית חסית של חולין עם חסית של תרומה ירק של חולין עם חסית של תרומה אסור אבל חסית של חולין עם ירק של תרומה מותר (תרומות י, י).

משתמע שלפחות במקרים מסוימים ובתרכובות שונות אין כבישה מעבירה טעם. אמנם ביאור כזה קשה מעט, שהרי בזוגות מסוימים של ירקות יש איסור טעם, לעומת המשנה בשביעית שמדברת באופן גורף לגבי כל סוגי הכבשים. בנוסף, אפשר לבאר על פי המשנה בתרומות רק את דברי רבן גמליאל המתעלמים מהעברת טעם בכבשים, ברם, שיטת רבי יהושע, המתיר אכילה עד שעת ביעור האחרון, חייבת לקחת בחשבון טעם כדי להתיר! כמו כן, הוזכר במשנה אחרת:

ורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הוורד וישן בחדש חייב בביעור חרובין חדשים שכבשו ביין ישן וישנים בחדש חייבין בביעור זה הכלל כל שהוא בנותן טעם חייב לבער מין בשאינו מינו ומין במינו כל שהוא שביעית אוסרת כל שהוא במינה ושללא במינה בנותן טעם (שביעית ז, ז).

ממשנה זאת ברורה שטעם מחייב בביעור שלא כדברי הרמב"ן שטעם "הרי הוא כמבוער" וגם יוצא בעליל שכבישה מעבירה טעם.

שיטת הרמב"ם

כדי לבאר את הדברים נצטרך לעיין בדיני הביעור ובהגדרתו.

מן השדה תאכלו את תבואתה כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מתוך הבית, פְּלֵה מן השדה, פְּלֵה מן הבית. מיכן אמרו הכובש שלשה כבשים בחבית אחד: רבי אליעזר אומר כיון שכלה מין אחד מן השדה יבער כל החבית, ר' יהושע אומר אוכל והולך עד שיכלה האחרון שבה, רבן גמליאל אומר מין שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו, ר' שמעון אומר כל הירק אחד לביעור, אכלום ברגילה עד שיכלו סנדריות מבקעת בית טיפה (ספרא בהר ב, ד-ה).

התורת כהנים מביא את כל הדעות המוזכרות במשנה ומוסיף את עמדת רבי שמעון. הביטוי "כל זמן שאתה אוכל מן השדה" מוסכם בין הראשונים, ופירושוו כמשך הזמן שאותו המין נמצא בשדות כהפקר, אך נחלקו במשמעות הביטוי "כלה מן הבית". הרמב"ם אומר בהלכות שמיטה:

כיצד הרי שהיו לו גרוגרות שביעית בתוך ביתו אוכל מהן כל זמן שהתאנים באילנות בשדה, כלו התאנים מן השדה אסור לאכול מאותן שבבית אלא מבער אותן (ז, ב).

לפי הרמב"ם שעת ביעור שביעית היא כמו שעת ביעור חמץ, והפירות העומדים לביעור נאסרים באכילה וחייבים בשריפה. בהלכה ג נאמר:

ואסור לאכול אחר הביעור בין לעניים בין לעשירים.

ההיתרים השונים לחלוקת פירות שביעית מדוברים בשעות הקודמות לזמן ביעור. אך הרמב"ן – רוח אחרת עמו:

והכילוי הזה לא פירש הרב⁴ מהו. וענינו, שיכלה הפירות אחר זמן מביתו להפקירן,

והוא ביעור שביעית שהזכירו חכמים בכל מקום (ויקרא כה, ז).

הרמב"ן דוחה את האפשרות שבשעת הביעור נאסרים הפירות ומחויבים בשריפה מסיבות שונות. בין היתר, מפני שפירות שביעית לאחר הביעור לא מוזכרים, ואינם כלולים ברשימה של איסורי הנאה הנמצאת במשנה בסוף מסכת תמורה.⁵ וכדברי הרמב"ן, הם "לא מן הנשרפים ולא מן הנקברים", וממילא יש להניח שלא נאסרו באכילה או הנאה. בהמשך, נציע פתרון לקושיה זו על שיטת הרמב"ם.

חלות איסור אכילה היא תופעה מוכרת בעולם ההלכה ואין בה חידוש. כמו כן, חלות איסור בזמן מוגדר, מוכרת לנו מחמץ בפסח ומנותר בקדשים, וממילא אין בה חידוש גדול. ברם, עמדת הרמב"ן אומרת דרשני! מה משמעות טקס זה של הוצאת הפירות שמתיר אותם?

שיטת הראב"ד

על פניו, נראה ששיטות הרמב"ן והרמב"ם קיצוניות ושונות זו מזו מן הקצה אל הקצה. אך לפני שנבאר אותן, נציג מספר שיטות ראשונים בתוכם שבין הרמב"ם לרמב"ן. הראב"ד בהלכות שמיטה ויובל מציע פשרה בין הדעות. הוא מבין שיש שני מועדי ביעור:

אלא בשיכלו פירות העיר ותחומיה מוציאין כל אדם מה שבבתיהם ומביאין אותם לאוצר ליד ב"ד והם מחלקים לכל אדם שלש סעודות כדי לשבת וכן בכל יום ויום עד שיכלו ואם אין שם אוצר ולא ב"ד מחלקין מוציאין לשוק ומפקירן ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן ככל אדם ואוכל הזוכה בהן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ ביהודה

⁴ הכוונה לרש"י שהביא את דברי התורה כהנים בפירושו על התורה.

⁵ בתמורה לד ע"א מונה המשנה את הנקברין והנשרפין. גם במשנה בקידושין נו ע"ב מופיעה רשימה של איסורי הנאה, ופרות שביעית לאחר הביעור אינם מוזכרים.

מכל ארץ יהודה ובגליל מכל הגליל ואחר שיכלו מכל הארץ אז יתבערו לגמרי
לשריפה או לאיבוד (ז, ג).

הביעור הראשון הוא בשעה שכלים הפירות בעיר ובתחומיה, ולאחר מכן הפירות אינם נאסרים, אך יש חובה למסור אותם לבית דין כדי שיחלקו אותם לעניים. אם אין במקום בית דין, יש להפקיר אותם בשוק, ולאחר מכן יכול הבעלים לחזור ולזכות בהם. הדבר מזכיר את עמדת הרמב"ן בביעור – לפני שניהם אין חלות איסור אכילה אלא פעולה של עזיבת הפירות לאחרים, ברמב"ן הפקר ולראב"ד העברה לעניים. ברם, בביעור השני, כשכלים הפירות מכל האזור (ארץ יהודה או הגליל), הם נאסרים. בשעת הביעור המאוחרת, מאמץ הראב"ד את גישת הרמב"ם של איסור הנאה, וחובת שריפה ואיבוד ממש.⁶

שיטת רש"י

מצאנו שילוב בין עמדות הרמב"ם והרמב"ן גם בדברי רש"י:

וזהו ביעורן – שמפקירן במקום דריסת חיה ובהמה (פסחים נב ע"ב ד"ה משום).

הרמב"ן מבין את שיטת רש"י כשיטתו, שאין הפירות נאסרים כלל, וכוונת רש"י בצינונו מקום דריסה היא למקום הפקר ותו לא. התוס' בפסחים מביאים את דברי רש"י בצורה מעט שונה:

פ"ה שנותנין אותן למרמס חיה ובהמה (שם ד"ה מתבערין).

לא ברור לגמרי האם זה ציטוט והייתה בפני תוס' גרסה שונה של רש"י, או שזו הצגת שיטת רש"י בלשון שלהם. בכל מקרה, נראה שהתוס' הבינו ברש"י שחלק ממטרת ההנחה הייתה השחתה ואיבוד הפירות כיוון שהם נאסרו בהנאה. תוס' עצמם דוחים אפשרות זאת, ומבינים עקרונית כדברי הרמב"ן שהביעור הוא הוצאה מהבית, אך במידה והבעלים שמר את הפירות ועקר את דין הביעור, "כמשהה בביתו בחזקת שלו" – הפירות אסורים באכילה. ייתכן שלפי התוס' חלות איסור זה היא רק מדרבנן, אך הדבר אינו מפורש בדבריו.

⁶ מבחינה טקסטואלית, הראב"ד מבין את כל המקורות המדברים על חילוק לעניים והפקר כמתייחסים לזמן הראשון של הביעור ואת ההוכחות שמדובר על איסור ושיש חובת ביעור בשריפה כמתייחסים לביעור שני. יעוין במקורות הבאים: משנה שביעית ט, ח, תוספתא שביעית ח, א-ב, ירושלמי שביעית ט, ו.

סיכום ביניים

יוצא שיש מספר דעות בראשונים אודות הביעור:

1. הרמב"ם – אחרי שעת הביעור הפירות נאסרים וחייבים בשריפה או באיבוד בידיים.
2. הרמב"ן והתוס' – אחרי שעת הביעור יש חיוב להוציא את הפירות, ואז הם נשארים בהיתרם. אם שמר בביתו כשלו – הם נאסרים. לא ברור אם תוקף האיסור מדרבנן או מדאורייתא.
3. רש"י –
 - א. להבנת הרמב"ן בשיטתו, יש להוציא את הפירות למקום הפקר ואז הם אינם נאסרים.
 - ב. להבנת התוס', דברי רש"י דומים יותר לשיטת הרמב"ם ששעת הביעור אוסרת את הפירות. ההבדל ביניהם הוא במעשה הביעור: לרמב"ם זהו מעשה בידיים, ולרש"י הוצאה מהבית ואיבוד על ידי גרמא.
4. הראב"ד סובר שיש שני מועדי ביעור. זמן הביעור הראשון הוא כשכלים הפירות מהעיר ומסביבותיה, ואז יש חובה להפקירם והם אינם נאסרים. בזמן הביעור השני, כשכלים הפירות מהארץ, הם נאסרים כדברי הרמב"ם.

ביאור השיטות

טרם העלנו הסבר למהות ההפקר וההוצאה מן הבית, מדוע חובה לבצע פעולה זאת, ומדוע בלי פעולה זו הפירות נאסרים. נראה להסביר באופן הבא: פירות השביעית אינם נחשבים מאכלות אסורים. אדרבה, יש קיום וייתכן שאף מצווה מן התורה לאוכלם. הרמב"ן⁷ מונה את אכילת פירות ואיסור סחורה בפירות השביעית כמצוות עשה, והרמב"ם אינו מונה מצווה נפרדת, אך אינו חולק על איסורי סחורה ודיני אכילה המוזכרים בבכורות יב ע"ב ומקומות אחרים שציין הרמב"ן⁸. בנוסף, צורת האכילה שבמצווה היא

⁷ השגות הרמב"ן לספר המצוות שכחת העשין ג.

⁸ רמב"ם שמיטה ויובל ו, א-ד.

דווקא מן ההפקר. אם אפשר למצוא את אותו המין בשדות הפקר שבאותו אזור, אזי אפילו האכילה בבית מסונפת לאותה אכילה מן ההפקר. זה אופי הדין של התורת כהנים. אילו היינו רואים את עמדת הרמב"ן והרמב"ם בלבד היה מקום להבין שיש שתי עמדות מאוד רחוקות זה מזה. הרמב"ם רואה פירות שביעית לאחר הביעור כמאכלות אסורים רגילים והרמב"ן דוחה אפשרות זאת בשתי ידיים. אבל אם אנחנו מוצאים עמדות המשלבות בין איסור הנאה להוצאה מן הבית (הראב"ד שמקבל שני מועדי ביעור ורש"י שמקבל הוצאה שהיא איבוד). כנראה שתי האפשרויות של ביעור אינן כה רחוקות, שהרי אילו המחלוקת הייתה תהומית, מסתבר שלא היה מקום לשלב בין השיטות הללו.

נראה שכל הראשונים מסכימים עם הנקודה שאכילת פירות שביעית הותרה ומצווה רק מן ההפקר, וכל זמן שיש פירות בשדה, האכילה בבית נחשבת לאכילה מן ההפקר. מחלוקתם בנוגע לחלות דין ביעור היא כשלא ניתן למצוא פירות הפקר בשדה. לרמב"ם אין פתרון – ברגע שכלים הפירות מן השדה, הפירות נמצאים בתוך הבית מפאת השמירה והאוצר, ואין מצווה לאכול אותם. כיוון שאין מצווה לאכול, הפירות נאסרים. אין כאן חלות איסורית כמו חמץ בפסח, אלא סיום מצוות והיתר האכילה. בדומה לאכילת מעשר שני מחוץ לירושלים. נראה שזה גם הפתרון לקושיית הרמב"ן על הרמב"ם מהמשניות בתמורה לגבי ביעור הפירות. בפירות שביעית לאחר הביעור אין חלות איסור, אלא מגבלה על המצווה והקדושה שבהם, וממילא נחסמת הדרך לאכילתם. למרות שמבחינה מעשית שורפים או קוברים אותם, פירות שביעית אינם מן הנקברים או הנשרפים בחפצא.

לפי הרמב"ן והתוס', הקביעה של ביעור יוצרת דינמיקה שהייתה אמורה להגדיר את האכילה מכאן ואילך "מן שמור" ולא "מן ההפקר". למצב זה יש תיקון על ידי הפקרה והוצאה מהבית לאחר האיסוף: אם בעל השדה הפקיר את פירותיו שנית והשאיר אותם ברחוב לכל מאן דבעי, הרי שכל אכילה אחר כך תיחשב לאכילה מן ההפקר שהותר, ואפילו יש בה מצווה. לפי הסבר זה, ייתכן שאיסור אכילה, כשלא קוימה מצוות ביעור והוצאה מן הבית, הוא איסור עקרוני ומדאורייתא, ולא כהצעת הרמב"ן שהאיסור רק מדרבנן.

הראב"ד סובר שיש שני מועדי ביעור – כילוי מקומי, כשמין הפרי אינו בנמצא בסביבה הקרובה אך ישנו במרחב הגיאוגרפי הכללי יותר (כל ארץ יהודה). לאחר מכן, הביעור מקיף יותר כשהמין כלה מכל האזור. ניתן להבין שהביעור הראשון הוא ביעור יחסי ומקומי, וממילא במצב ביניים זה ניתן להגדיר מחדש את מעשה האכילה על ידי הפקר והוצאה

מהבית. כאשר הפרי כלה מכל האזור, יש כבר ביעור אובייקטיבי, וכל אכילה לאחריו נחשבת כאכילה מהאוצר ולא מההפקר.

רש"י סבור שצריכים להוציא את הפירות "למקום מרמס בהמה וחיה", או כדברי התוס' "למרמס בהמה וחיה". הזכרנו שנחלקו בהבנת שיטת רש"י: הרמב"ן סובר שלרש"י אין בפירות איסור אכילה, והתוס' שמבינים שלדעת רש"י יש בהם חלות איסור. מבחינה זו אפשר להבין את רש"י או כהסבר שהעלנו ברמב"ם או כרמב"ן.

בנקודה אחת יש שוני בין הרמב"ם להבנת התוס' ברש"י. לרמב"ם מבערים את הפירות בשריפה או באיבוד כמו שאר איסורי ההנאה, ורש"י סבור שמניחים אותם למרמס בהמה וחיה, והשאלה היא – אם הם נאסרים מדוע לא לאבדם? רש"י סבור שמכיוון שיש בהם קדושה, ואין חלות איסורית ממש אלא סיום ומגבלה של האכילה, ממילא נאסר איבודם בידיים. הדבר מקביל מבחינה מסוימת לתרומה תלויה שייטכן שקדושתה נשמרת (שלא כמו תרומה טמאה ודאי שמחוללת).⁹ מובן שיש חילוקים רבים בין המקרים, אך באופן עקרוני יש כאן תקדים לדבר עם קדושה שנאסר באכילה, אין צורך לשומרו, וניתן לגרום לו להיטמא אך לא בידיים. אם כנים דברינו, הרי מצאנו ביטוי לכך שפירות שביעית לא נאסרים בחפצא, אלא מוגבל דין אכילתם.

לאחר שחידשנו ברש"י שפירות שביעית אינן נאסרים כשאר המאכלות האסורים, ננסה להבין במה חלק הרמב"ם על עמדת רש"י:

1. עקרונית חלות ביעור אוסרת, וממילא מחייבת בשריפה או באיבוד.
2. קבלת ההנחה היסודית של רש"י שחלות הביעור אינה אוסרת, אך בפירות עם קדושה שהוגבלה יכולת אכילתם, הופקעה קדושתם, לפחות לגבי איסור איבוד. לקבלת הסבר זה, יצטרך הרמב"ם לחלק בין טומאת ספק שייטכן ולא נטמאה כלל, לבין חלות ביעור שהיא בתורת ודאי. ישנה אפשרות אחרת לחלק בין קדושת תרומה לקדושת פירות שביעית. אולי לרמב"ם קדושת תרומה קיימת גם ללא אפיק של מצוות אכילה לעומת פירות שביעית שאם פקעה מצוות אכילה מהם הותר לאבדם בידיים.¹⁰

⁹ בתרומות (ח, ח) נחלקו רבי אליעזר הסבור שאפילו לתרומה תלויה יש דין שימור מטומאה, ורבי יהושע הסבור שאסור לטמאה בידיים, אך ניתן להסיר את שמירתנו ממנה ולהניחה במקום שיכולה להיטמא ודאי.

¹⁰ יש לציין שהגמרא בשבת כו ע"א מציין שיש דין של משמרת תרומתי גם בתרומה טמאה.

הסבר המשנה

לפני שנגיע להסבר משנת 'שלושה כבשים', נקדים בעוד חקירה בדין טעם כעיקר. יש לעיין במשמעות דין טעם כעיקר – האם הכוונה היא שיש להתייחס לטעם ממש כמו לעיקר, ויש כאן השוואה מוחלטת, או שמא המשמעות של טעם כעיקר היא שהטעם נאסר בדומה לעיקר, אך אין להעניק זהות מושלמת לטעם. כמשל, נציין את דברי הגר"ח על הרמב"ם שפסק בביכורים (ו, יא) שתערובת אורז בעיסת חיטה חייבת בחלה, ובחמץ ומצה (ו, ה) פסק שאדם אוכל אותה למצוות מצה בתנאים מסוימים. הסוגיה בזבחים (עח ע"א) תולה את הדין בטעם כעיקר, לעומת הירושלמי בחלה (ג, ז) שתלה את הדין בדין מיוחד שחיטה גוררת אורז. הגר"ח (חמץ ומצה ו, ה) טוען ששני הטעמים נצרכים, כיוון שדין טעם כעיקר נאמר רק לגבי הגדרת העיסה כבאה מה' מינים, אך לא לגבי הגדרת החפצא כלחם. כמו כן הירושלמי בחלה (חלה ג, ה) מגביל את דין גרירה לחיטה ואורז¹¹ (לפחות כשרובה אינה חיטה). בוודאי דין טעם כעיקר אינו מוגבל אלא חל על כל המינים, אך בדין גרירה יש שוני בין חיטה ואורז ובין שאר המינים. מבלי להיכנס לכל פרטי טעם כעיקר, נראה שדין טעם כעיקר מוגבל, ואם תפוח או מין אחר ספג טעם מצה, אין אדם יוצא ידי חובתו במצה. לסיכום, נזכיר שעלו בידינו שתי הנחות:

1. זמן ביעור אינו אוסר אלא מסיים את תקופת מצוות והיתר אכילה.
2. משמעות טעם כעיקר היא שהטעם אסור כמו העיקר, אך הטעם אינו מקבל את כל זהות ודיני עיקר. האורז יש לו טעם חיטה אבל לא הפך להיות חיטה ולחם. לאור כל האמור, בצירוף שתי הנחות אלה, ניתן בקלות להבין את דברי רבן גמליאל. רבן גמליאל מקבל את שתי הנחות, וממילא טעם כעיקר אינו רלוונטי לעניין ביעור. כיוון שזמן ביעור אינו יוצר חלות איסור, ממילא בטעם הפירות לאחר הביעור לא נוהגים דיני ביעור. אפשר עדיין לאכול את הפרי שזמן ביעורו טרם הגיע, ולהתעלם מטעם הפרי הראשון שהתבער.

¹¹ לא ברורה לגמרי כוונת הירושלמי "פתר לה בשאר מינים". האם הכוונה כשעירב חיטה עם שבולת שועל, כשעירב שבולת שועל עם אורז, או שמא כשעירב שניהם. המגיד משנה מגביל הדין לאורז כנגרר והרמב"ן (הלכות חלה לא ע"א) מבין בירושלמי שיש מגבלה של חיטין ושעורים דווקא. לי פשוט שאין הדין בכלל בקטניות או קמח תופח אדמה.

דברי רבי יהושע עדיין מעט קשים, אך הרבה יותר מובנים ממה שהיה נראה מלכתחילה. רבי יהושע סובר שטעם כעיקר לגבי מצוות אכילת שביעית,¹² וגם שדין ביעור חל רק אם תמה האפשרות לאכילת שביעית. בירק שעבר זמן ביעורו (הראשון) שספג מטעם ירק שלא עבר זמן ביעורו (האחרון) מותר ומצווה לאכלו בגלל טעם פירות השביעית שלא הגיע זמן ביעורם.

עמדת רבי אליעזר, ש'נאכל על הראשון', נשמעה בתחילה כעמדה הפשוטה ביותר, אך זוקקת עכשיו ביאור מחודש. ניתן להסבירה באופנים שונים. ראשית, אפשר לומר שרבי אליעזר הבין את דין הביעור כדין חמץ בפסח ושאר איסורי תורה (אופציה שהעלנו בשיטת הרמב"ם). אופציה נוספת היא שלמרות שמקיימים מצוות אכילה בעיקר הפרי, כיוון שיש טעם מפירות שביעית שעבר מועד ביעורם ונאסרו, לא ניתן להתעלם מהם ולאכול את אותו הפרי בגלל הטעם של הכבוש שמועד ביעורו עבר.

נראה שהסבירות לקבל את זמן הביעור כאוסר את הפירות, משתנה מאד בין הראשונים השונים. לדעת רש"י והרמב"ם, שלדים יש איסור על הפירות לאחר זמן הביעור, ניתן להבין את דין הביעור כדין חמץ בפסח. לרמב"ן ולתוס' שלדים לאחר ההפקרה הפירות מותרים באכילה, קשה לקבל את דין הביעור כחלות איסורית פשוטה, וממילא ההצעה השנייה בעמדת רבי אליעזר סבירה יותר.¹³

¹² צריך עיון האם הוא חולק גם כן בענייני חלה ומצה בפסח וסבור שם שדין טעם כעיקר מספיק ללא דין גרירה, או שמא עקרונית יש מגבלות על דין טעם כעיקר, אך סבור שדין טעם כעיקר מספיק להלכות ביעור. ניתן לחלק עוד בין מקרה שערב פירות שביעית עם זמני ביעור שונים ובין מקרה שערב פירות שישית עם פירות שביעית, והדבר צ"ע.

¹³ לגבי המשנה בשביעית (ז, ז) שמשמע שיש דין ביעור גם בטעם, נראה שיש לחלק בין מקרה שלכל הכבשים יש קדושת שביעית והטעם רק קובע זמן ביעור (זה המקרה בסוגיית שלושה כבשים), ובין מקרה של פרות ששית שנכבשו עם פירות שביעית, שאז הולכים אחרי מועד ביעור של פירות שביעית. עוד נראה שיש שוני אם חלה על הפירות חובת ביעור ואחר כך ההיתר ספג טעם של פירות החייבות בביעור ובין מקרה שבשעה ראשונה הפירות לא היו חייבות בביעור; עיינין שם במשנה וירושלמי ומפורשים שם, ואכמ"ל.